

Krzysztof Miłek, Wiesław Szott, Andrzej Gołąbek
Instytut Nafty i Gazu, Oddział Krosno

Symulacyjne badanie procesów wypierania metanu rozpuszczonego w wodach złożowych poprzez zatłaczanie gazów kwaśnych w ramach ich sekwestracji

Wstęp

Metan rozpuszczony w warstwach wodonośnych może w przyszłości stanowić istotne źródło dla procesu generowania złóż gazowych powstałych w oparciu o różnice rozpuszczalności pomiędzy CH_4 a zatłaczanym CO_2 , który łatwiej ulega rozpuszczeniu, wypierając przy tym z fazy wodnej CH_4 . Jednocześnie podczas zatłaczania CO_2 do struktur zawodnionych dochodzi do jego sekwestracji, co ma wymierne korzyści zarówno ekonomiczne, jak i ekologiczne.

W związku z realizacją zadania poświęconego laboratoryjnemu wypieraniu CH_4 rozpuszczonego w solance za pomocą CO_2 zaistniała potrzeba modelowania tego eksperymentu przy użyciu kompozycyjnego symulatora złożowego, w celu dokładniejszej analizy przebiegu tego eksperymentu.

Celem niniejszej pracy było zweryfikowanie metod niezbędnych do modelowania numerycznego procesu wypierania CH_4 z solanki za pomocą CO_2 przy jednoczesnym

odtworzeniu danych eksperymentalnych. W pracy przetestowano oprogramowanie, a w szczególności moduł GASWAT z pakietu ECLIPSE [1] (za pomocą którego możliwe jest symulowanie procesów uwzględniających m.in. efekt rozpuszczalności gazów), będącego w dyspozycji Instytutu Nafty i Gazu.

Dla lepszego zrozumienia zjawisk zachodzących w złożach zbudowano jednowymiarowy, numeryczny model migracji gazów w złożach w oparciu o wykonany w Zakładzie Badania Złóż Ropy i Gazu INiG fizyczny model złoża.

Weryfikacja eksperymentu laboratoryjnego została przeprowadzona w oparciu o modelowanie procesów fazowych zachodzących w trakcie zatłaczania oraz procesów migracji CO_2 w ośrodku porowatym.

Autorom nie są znane prace, w których podjęto się zagadnienia dotyczącego wypierania CH_4 z solanki za pomocą CO_2 .

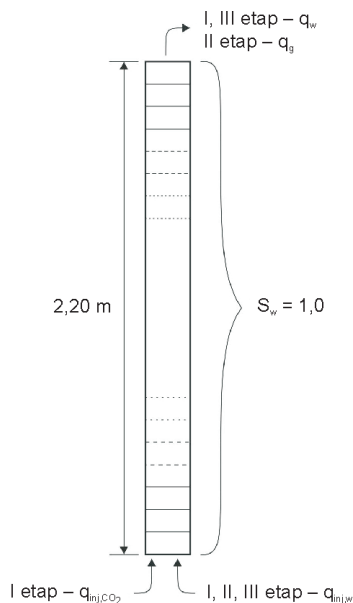
Model migracji gazów w złożu

Ogólna charakterystyka modelu fizycznego złoża

W celu lepszego zrozumienia zjawisk fazowych zachodzących w złożu na podstawie wcześniejszych doświadczeń [2, 3] został opracowany numeryczny model złoża, przypominający tzw. cienką rurkę.

Model symulacyjny fizycznego złoża zbudowany jest z dwóch tysięcy dwustu bloków połączonych w jeden sze-

reg o długości 2,2 m (rysunek 1). Pojedynczy blok symulacyjny posiada przekrój o wymiarach $0,0458 \times 0,0458$ m (powierzchnia takiego bloku odpowiada przekrojowi kołowemu o średnicy 0,051 m), a wysokość każdego z bloków wynosi 0,001 m. Siatka bloków modelu o wymiarach $1 \times 1 \times 2200$ jest jednorodna, użyty model cechuje się też jednorodną porowatością, $\varphi = 0,3534$, i przepuszczalnością, $k = 1$ Darcy.

Rys. 1. Schemat modelu symulacyjnego złoża

W modelu uwzględniono obecność dwóch faz: gazu i wody złożowej. Pod względem składu chemicznego zidentyfikowano gaz zatłaczany (100% CO₂) oraz gaz rodzimy (100% CH₄).

Podano parametry płynów dla modelu trójskładnikowego opisanego przy pomocy równania stanu Penga-Robinsona. Parametry wymagane przez równanie stanu poszczególnych składników zaprezentowano w tabelicy 1.

Woda złożowa w modelu charakteryzuje się następującymi właściwościami:

- gęstość: $\rho_w = 1131 \text{ kg/m}^3$,
- ściśliwość: $c_w = 3,498 \times 10^{-5} \text{ 1/bar}$,
- współczynnik objętościowy: $B_w = 1,05$,
- lepkość: $\mu_w = 0,66 \text{ cP}$, $1/\mu_w d\mu_w/dp = 6 \times 10^{-5} \text{ 1/bar}$,
- rozpuszczalność CH₄: $R_{S,CH_4} = 1,634 \text{ Nm}^3/\text{Nm}^3$ (w warunkach eksperymentu),

Tabela 1. Parametry równania PR dla gazu rodzimego/zatłaczanego

Parametry równania PR dla gazu rodzimego/zatłaczanego				
Składnik	T_{kryt} [K]	P_{kryt} [bar]	Z_{kryt}	ACF
CH ₄	190,6	46	0,229	0,0108
CO ₂	304,2	73,8	0,229	0,2273
H ₂ O	647,3	221,2	0,288	0,3434

Współczynniki binarne			
Składnik	CH ₄	CO ₂	H ₂ O
CH ₄	–	–	–
CO ₂	0,1	–	–
H ₂ O	0,1986	–0,17	–

- rozpuszczalność CO₂: $R_{S,CO_2} = 16,00 \text{ Nm}^3/\text{Nm}^3$ (w warunkach eksperymentu),

Dodatkowe parametry modelu to:

- temperatura złożowa eksperymentu: $T_{zl} = 100^\circ\text{C}$,
- ciśnienie złożowe eksperymentu: $P_{zl} = 266 \text{ bar}$ (przy zaniechaniu niewielkich gradientów ciśnień),
- warunki normalne: $T_N = 0^\circ\text{C}$, $P_N = 1 \text{ atm}$.

Jako warunki brzegowe badanego procesu przyjęto stałą wydajność wypływu zgazowanej solanki z górnego końca rurki oraz stałe tłoczenia według harmonogramu eksperymentu (tabela 2) do dolnego końca złoża. W czasie odbioru czapy gazowej przyjęto stałą wydajność wypływu gazu z górnego końca złoża.

Jako warunki początkowe omawianego procesu przyjęto wypełnienie przestrzeni porowej solanką nasyconą CH₄. W modelowaniu uwzględniono:

- zjawisko rozpuszczalności gazów (CO₂, CH₄) w wodzie,
- zjawisko dyfuzji w fazie wodnej,

Tabela 2. Harmonogram eksperymentu

	Jednostki	Nr tłoczenia CO ₂ i odbioru solanki						Odbiór czapy gazowej	Odbiór solanki
		1	2	3	4	5	6		
Czas rozpoczęcia tłoczenia/odbioru	-	2012-05-31 15:30	2012-06-04 09:30	2012-06-06 14:20	2012-06-08 08:45	2012-06-11 07:50	2012-06-13 08:30	2012-06-14 08:00	2012-06-14 09:00
Czas zakończenia tłoczenia/odbioru	-	2012-05-31 15:38	2012-06-04 09:34	2012-06-06 14:24	2012-06-08 08:49	2012-06-11 07:54	2012-06-13 08:34	2012-06-14 09:00	2012-06-14 09:35
G_{inj} (0°C, 1 bar)	Nm ³ × 10 ⁻⁶	24,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	0,00	0,00
W_p (25°C, 1 bar)	Rm ³ × 10 ⁻⁶	34,00	16,80	16,60	17,30	16,80	17,30	0,00	81,00
G_p (25°C, 1 bar)	Rm ³ × 10 ⁻⁶	56,00	21,20	21,40	19,70	21,20	22,70	828,00	450,00
W_{mj} (pomiędzy cyklami) (25°C, 266 bar)	Rm ³ × 10 ⁻⁶	1,71	3,03	3,48	3,96	2,45	1,68	3,04	82,00

- zjawisko dyfuzji w fazie gazowej.

W celu ustalenia równowagi dla zadanej maksymalnej rozpuszczalności CH_4 przy zadanych warunkach eksperymentu zmodyfikowano zasolenie solanki, przy której zadana objętość CH_4 w złożu fizycznym uległa całkowitemu rozpuszczeniu. Następnie zmodyfikowano współczynniki binarne w celu korekcji rozpuszczalności dla CO_2 w zadanej solance.

W trakcie weryfikacji modelu symulacyjnego przyjmowano zmienne wartości parametrów opisujących zjawisko dyfuzji w gazie oraz w wodzie. Modyfikowano współczynniki dyfuzji dla wszystkich trzech składników, w celu zbadania ich wpływu na szybkość migracji w badanym układzie. W trakcie analizy wyników symulacji okazało się, że niewielkie współczynniki dyfuzyjności w fazie wodnej wpływały w istotny sposób na czas pojawienia się czapy gazowej, jej wielkość oraz na zawartość w niej CH_4 oraz CO_2 . Ważna była nie tylko ich wielkość, ale również proporcja pomiędzy nimi.

Dla dyfuzji w fazie gazowej przyjęto zerowe wielkości współczynników dyfuzji dla wszystkich składników, ze względu na uzyskane bardzo dobre odtworzenie eksperymentu laboratoryjnego poprzez niewielkie modyfikacje dyfuzji w fazie wodnej. Podejmowane próby modyfikacji dyfuzji w fazie gazowej skutkowały otrzymaniem zawyżonej zawartości CO_2 z odbieranej czapy gazowej.

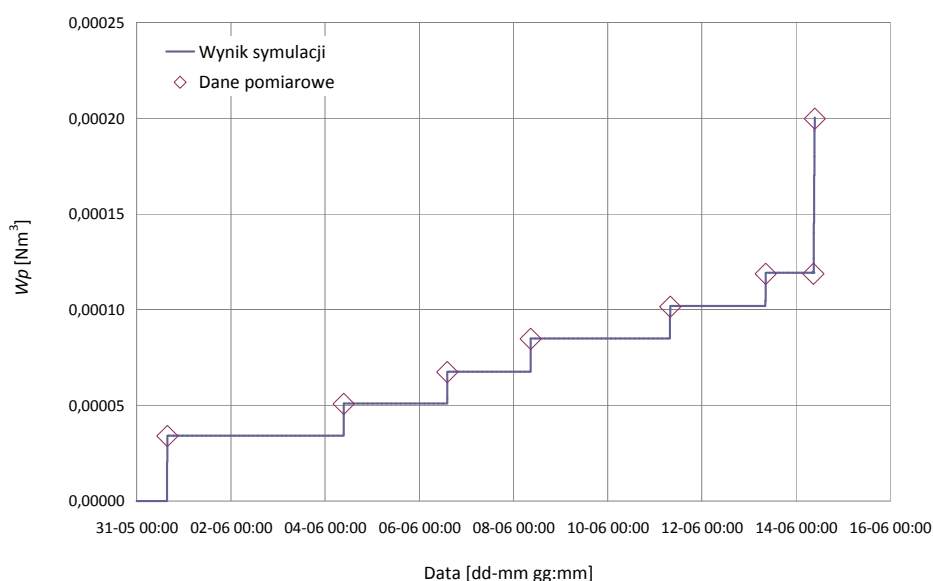
Wyniki symulacji

W oparciu o uzyskane dane z pomiarów laboratoryjnych odtworzono eksperyment, który podzielono na trzy główne etapy:

- Etap I – sześć kilkuminutowych faz tłoczenia CO_2 zsynchronizowanych z równoczesnym odbiorem solanki wg harmonogramu (tablica 2). W okresach pomiędzy tymi fazami podtrzymywano stałe ciśnienie poprzez dotłoczenie wody. Etap trwał od 31.05.2012 r., godz. 15:30 do 14.06.2012 r., godz. 8:00.
- Etap II – odbiór czapy gazowej z równoczesnym dotłoczeniem wody w celu utrzymania stałego ciśnienia. Etap trwał od godz. 8:00 do godz. 9:00 w dniu 14.06.2012 r.
- Etap III – odbiór zgazowanej solanki z jednoczesnym dotłoczeniem wody w celu utrzymania stałego ciśnienia. Etap trwał od godz. 9:00 do godz. 9:35 w dniu 14.06.2012 r.

W poszczególnych etapach modelowania eksperymentu, dla uzyskania wysokiej zgodności wyników symulacji z pomiarami eksperymentalnymi, sterowano wpływem oraz tłoczeniem:

- w etapie I:
  - q_{inj,CO_2} – wydajnością zatłaczania CO_2 : wynikającą z całkowitej ilości zatłoczonego CO_2 do złoża (G_{inj}) w poszczególnych etapach tłoczenia,
  - q_w – wydajnością wypływu wody: wynikającą z całkowitej ilości zgazowanej solanki odebranej ze złoża (W_p) w poszczególnych etapach tłoczenia,
  - $q_{inj,w}$ – wydajnością zatłaczania wody: wynikającą z sumarycznej ilości wody zatłoczonej do złoża (W_{inj}) w czasie tzw. „stójek” pomiędzy poszczególnymi fazami tłoczenia CO_2 ;
- w etapie II:
  - q_g – wydajnością wypływu gazu: wynikającą z całkowitej ilości odebranego gazu pochodzącego z czapy gazowej odebranej ze złoża (G_p),

Rys. 2. Wydobyte sumaryczne wody ze złoża podczas trwania eksperymentu. Etapy I, II i III

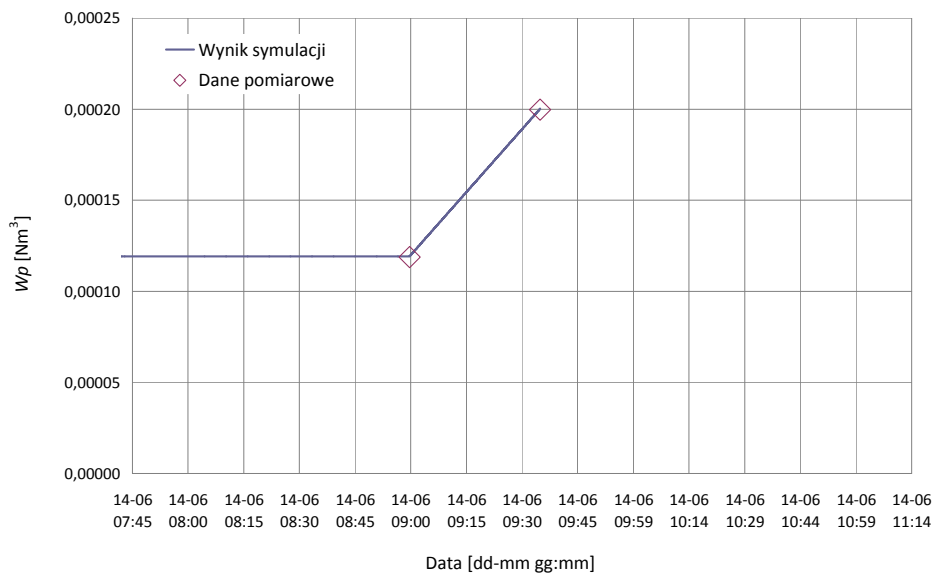
- $q_{inj,w}$ – wydajnością zatłaczania wody: wynikającą z sumarycznej ilości wody zatłoczonej do złoża (W_{inj}) w czasie odbioru czapy gazowej;
- w etapie III:
  - q_w – wydajnością wypływu wody: wynikającą z całkowitej ilości odebranej ze złoża solanki nasyconej rozpuszczonym w niej gazem (W_p),
  - $q_{inj,w}$ – wydajnością zatłaczania wody: wynikającą z sumarycznej ilości wody zatłoczonej do złoża (W_{inj}) w czasie odbioru zgazowanej solanki.

W wyniku przeprowadzonych symulacji starano się odtworzyć w poszczególnych etapach:

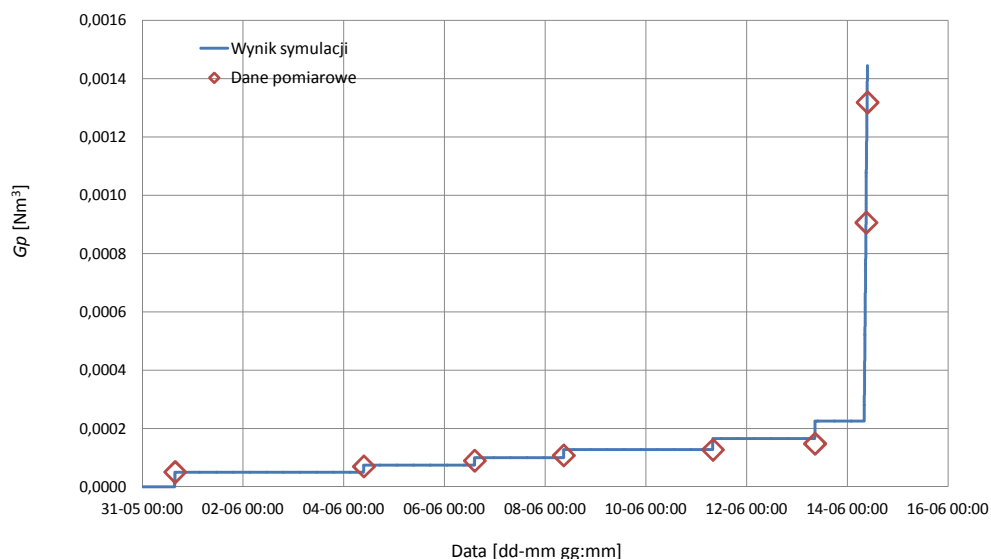
- w etapie I:

- sumaryczną ilość odebranego gazu pochodzącego z odgazowania solanki;
- w etapie II:
  - moment pojawienia się czapy gazowej oraz jej wielkość,
  - brak odbioru wody podczas odbioru czapy gazowej,
  - skład chemiczny odbieranego gazu;
- w etapie III:
  - ilość gazu pochodzącego z odgazowania odebranej solanki,
  - skład chemiczny odebranego gazu.

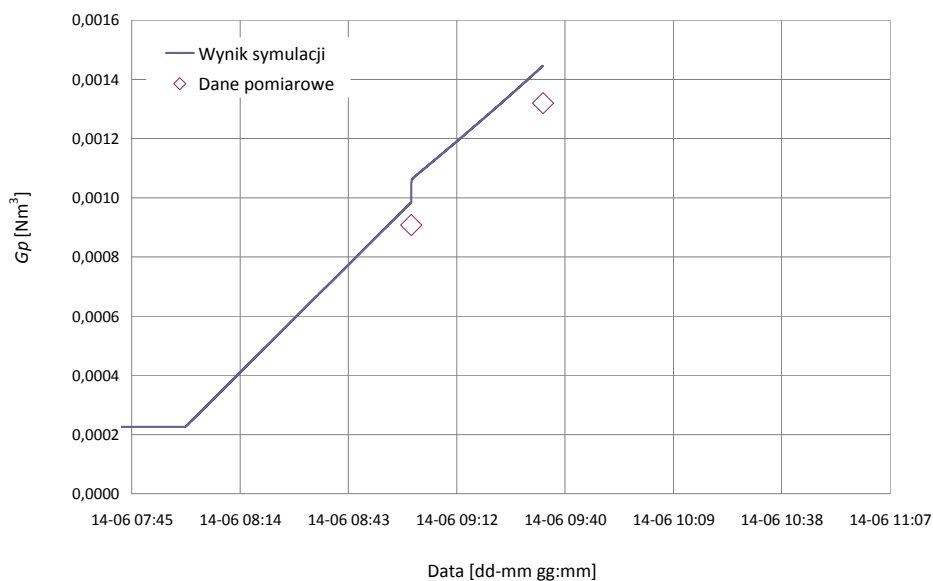
Na rysunku 2 przedstawiono sumaryczną ilość wody wydobytej ze złoża. Wielkość ta pokrywa się z danymi

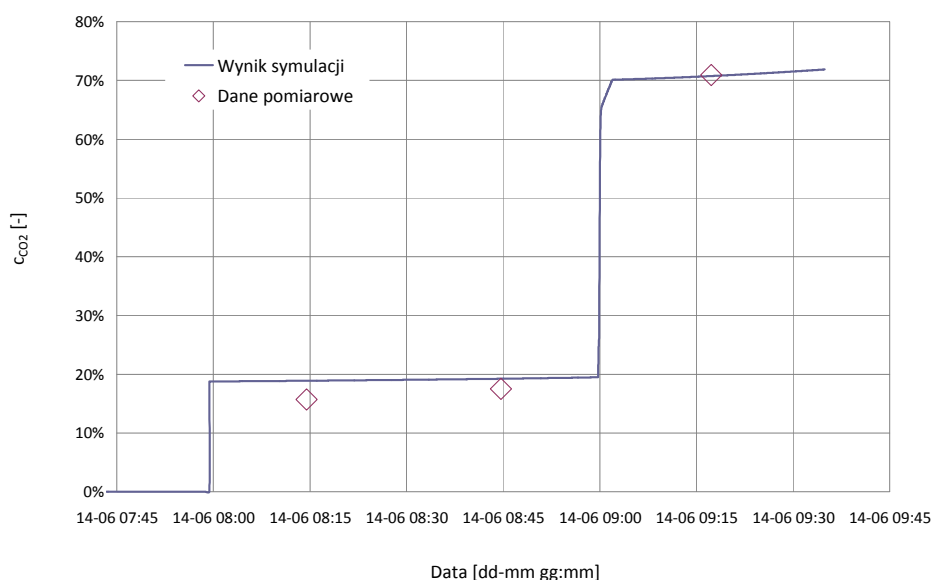
Rys. 3. Wydobyte sumaryczne wody ze złoża podczas trwania eksperymentu. Etapy II i III

Rys. 4. Wydobyte sumaryczne gazy ze złoża podczas trwania eksperymentu. Etapy I, II i III

Rys. 5. Wydobycie sumaryczne gazu ze złoża podczas trwania eksperymentu. Etapy II i III

Rys. 6. Zawartość CO₂ w gazie. Etapy II i III

eksperymentalnymi w każdej fazie eksperymentu. Analizując odbiór czapy gazowej (rysunek 3), który rozpoczął się 14.06.2012 r. o godz. 8:00, można stwierdzić, że w tym czasie aż do rozpoczęcia kolejnej fazy odbioru płynów ze złoża (14.06.2012 r., godz. 9:00) nie wydobyto wody – czego należało oczekiwać stosownie do danych eksperymentalnych.

Niedoskonałości aparatury badawczej, możliwość mieszania się wody nienasyconej pochodzącej z elementów aparatury badawczej z solanką pochodzącą ze złoża, jak i niewielkie ilości odbieranych płynów przyczyniły się do zaburzeń pomiarów laboratoryjnych, według których z odgazowania solanki otrzymywano mniej gazu niż wynika-

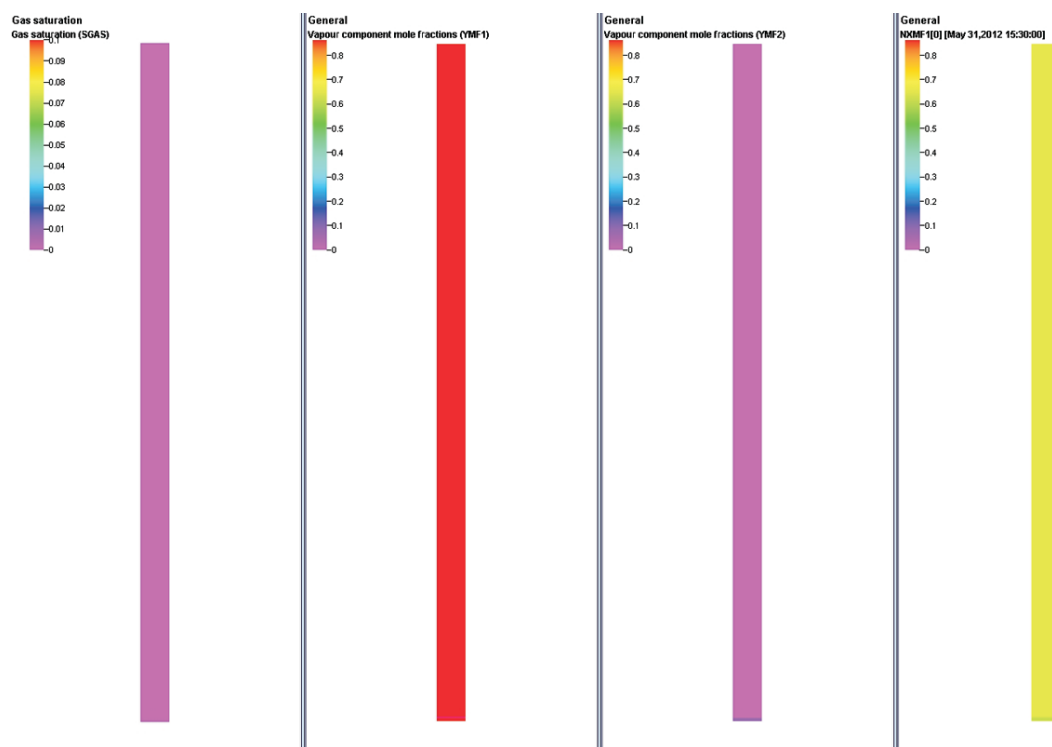
łyby to z pierwotnego wykładnika gazowego, wynoszącego $WG = 1,634 \text{ Nm}^3/\text{Nm}^3$. Niedoskonałości pomiarów przyczyniły się do wystąpienia obserwowanych różnic pomiędzy wynikami symulacji a danymi eksperymentalnymi (rysunek 4). Wobec powyższego nie można było ustalić jakości dopasowania dla większości pomiarów laboratoryjnych. Jeśli pominąć niedoskonałości etapu I, to można zauważyć, że ilość odebranego gazu w etapie III (rysunek 5) jest zbliżona do ilości wykazanej z danych laboratoryjnych (różnica względna ~10%).

Podczas odbioru czapy gazowej powstałej w czasie trwania eksperymentu poddawano analizie jej skład chemiczny (rysunek 6). Podobnej analizie podlegał również

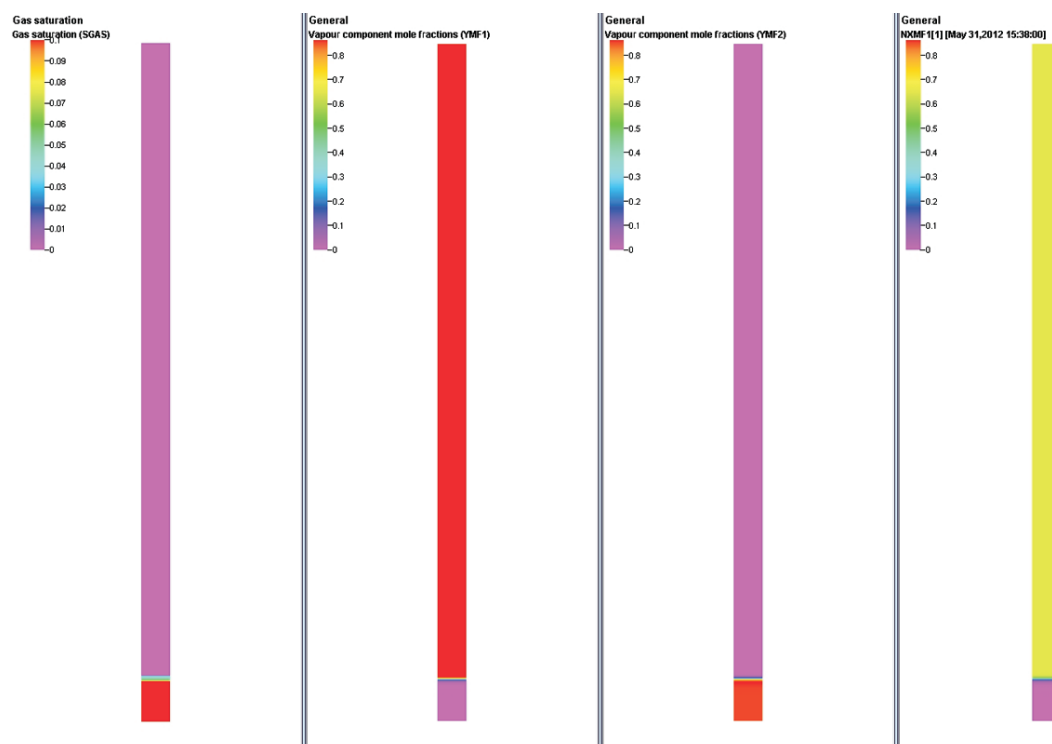
gaz pochodzący z odgazowania solanki. Skład gazu wygenerowany w procesie symulacji odtwarza w bardzo dobrym stopniu wyniki pomiarów laboratoryjnych. Jak widać z rysunku 6, skład wolnego gazu to przede wszystkim wyparty z solanki CH_4 , natomiast gaz pochodzący z odgazowania solanki to w głównej mierze CO_2 .

Analiza rozkładów nasycenia gazem oraz zawartości CO_2 i CH_4 w gazie

Szczegółowe wyjaśnienie zjawisk zachodzących w złożu w trakcie opisywanego procesu wypierania możliwe jest dzięki analizie rozkładów odpowiednich wielkości we-

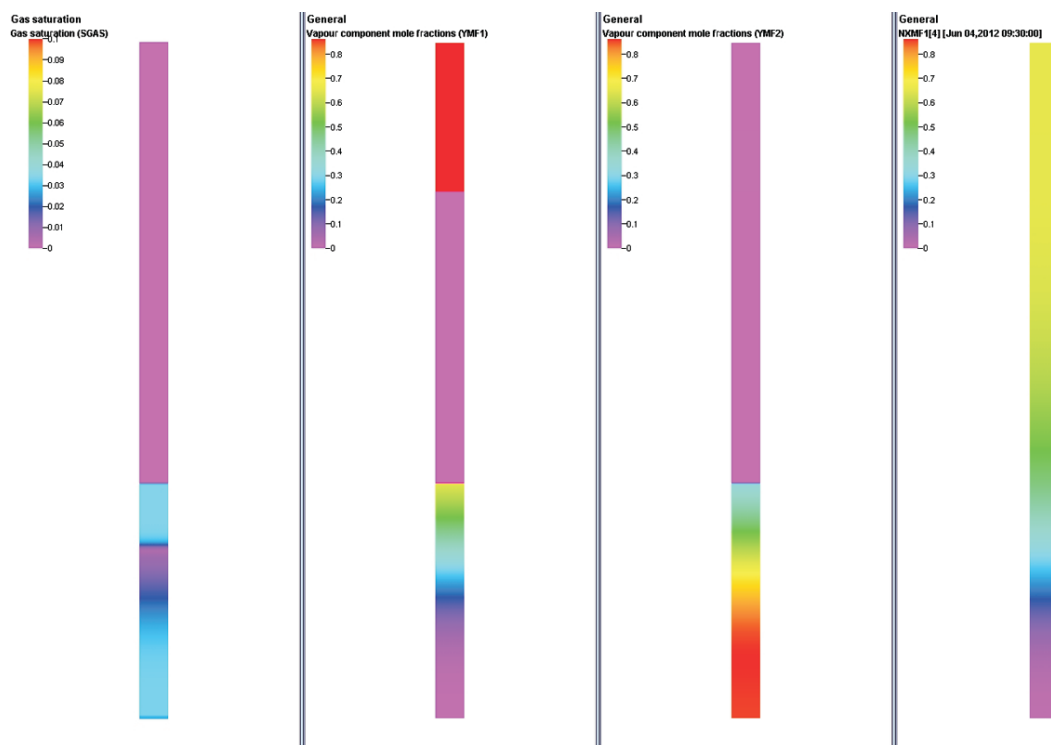
Rys. 7. Etap I, stan przed zatłaczaniem nr 1 (31.05.2012 r., godz. 15:30)

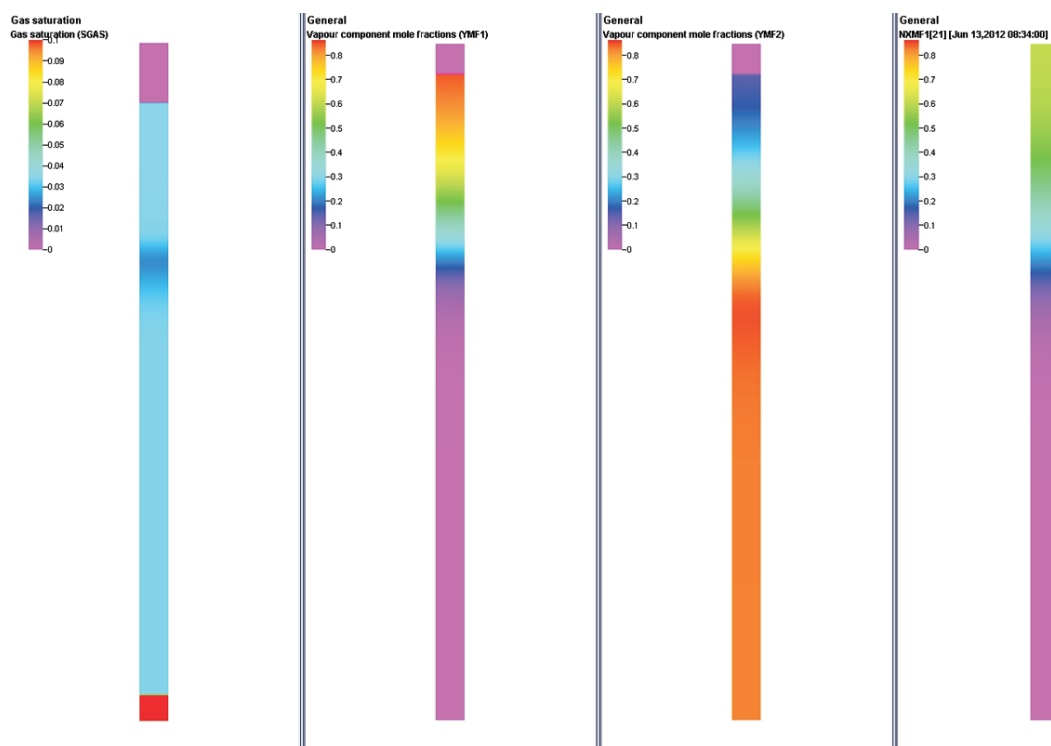
Rys. 8. Etap I, stan po zatłaczaniu nr 1 (31.05.2012 r., godz. 15:38)

wnątrz złoża dla różnych etapów zaawansowania procesu. Rozkłady dla nasycenia gazem, S_g , zawartością CH_4 w gazie, c_{CH_4} (YMF1), zawartością CO_2 w gazie, c_{CO_2} (YMF2), oraz przeskalowaną ($\times 500$) zawartością CH_4 w solance, $c_{\text{CH}_4\text{w}}$ (NXMF1), na poszczególnych etapach eksperymentu przedstawiono na rysunkach 7–13:

- stan przed rozpoczęciem zatłaczania: 31.05.2012 r., 15:30 (rysunek 7),
- I porcja zatłoczonego CO_2 : 31.05.2012 r., 15:38 (rysunek 8),
- przepływ CO_2 do góry wraz z jego rozpuszczaniem się: 4.06.2012 r., 9:30 (rysunek 9),

Rys. 9. Etap I, stan przed zatłaczaniem nr 2 (4.06.2012 r., godz. 9:30)

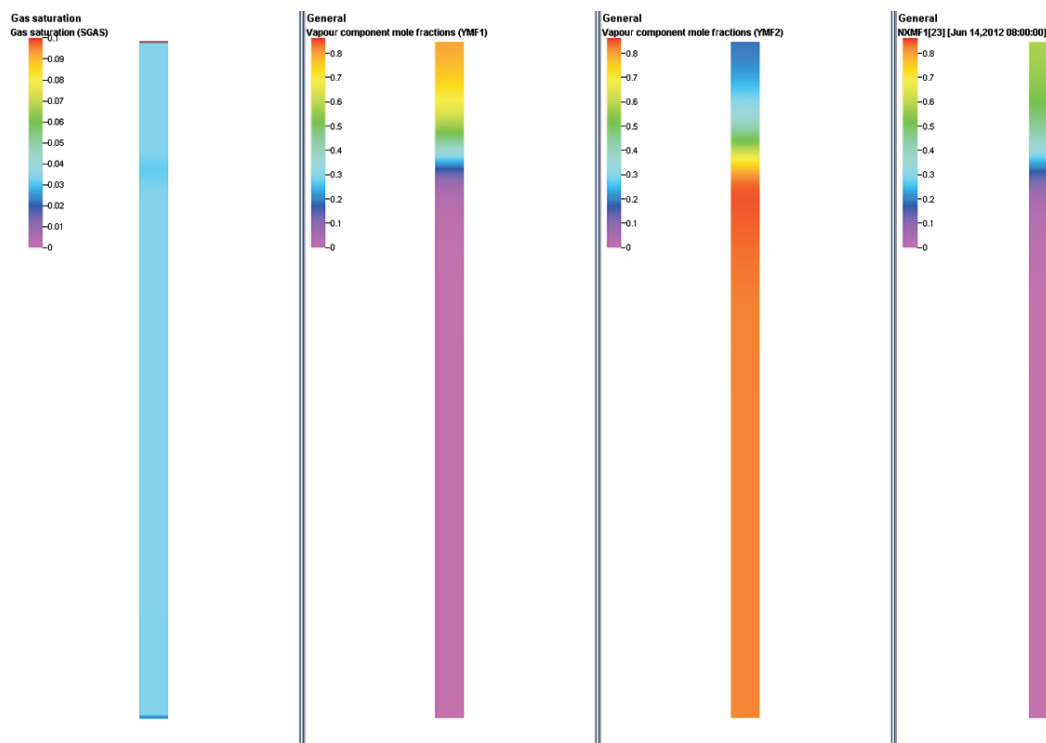

Rys. 10. Etap I, stan po zatłaczaniu nr 6 (13.06.2012 r., godz. 8:34)

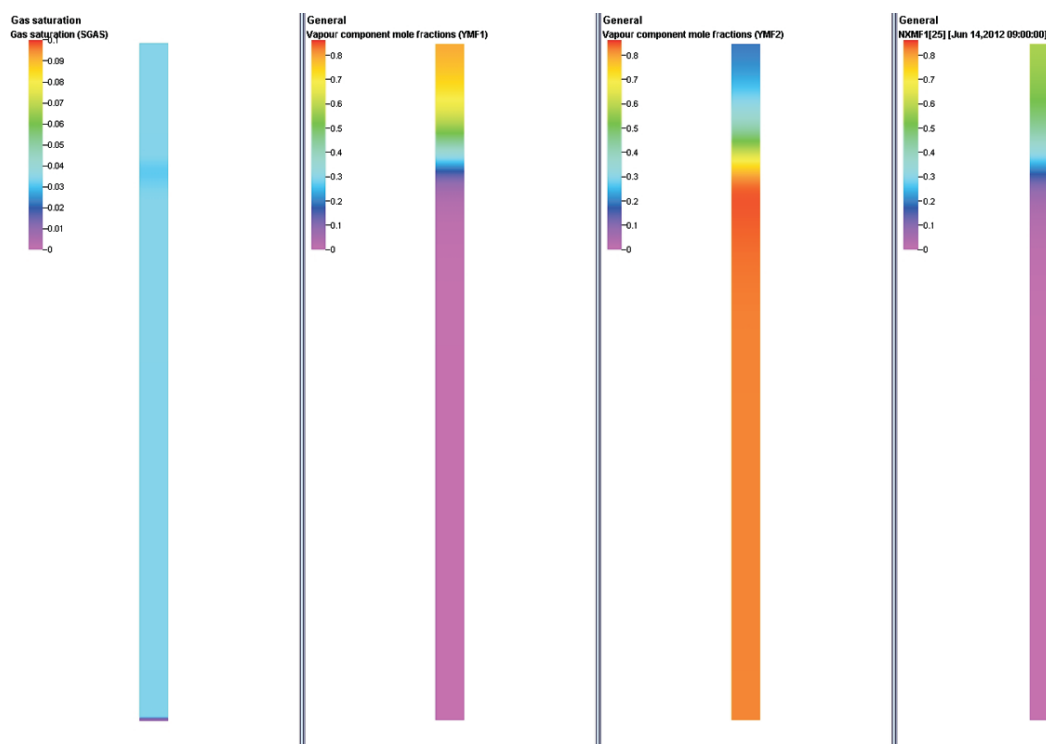
- VI porcja zatłoczonego CO₂: 13.06.2012 r., 8:34 (rysunek 10),
- pojawienie się pierwszej czapy gazowej na stropie złoża: 14.06.2012 r., 8:00 (rysunek 11),
- sczerpanie czapy gazowej, początek odbioru zgazowanej solanki: 14.06.2012 r., 9:00 (rysunek 12),
- koniec odbioru zadanej objętości zgazowanej solanki: 14.06.2012 r., 9:35 (rysunek 13).

Z powyżej wymienionych rozkładów wynika:

- 1) istnienie frontu: gaz wypierany – woda przemieszczającego się ku górze przy obecności minimalnego nasycenia gazem ($S_{gr} \cong 0,034$),

Rys. 11. Etap II, stan przed odbiorem czapy gazowej (14.06.2012 r., godz. 8:00)

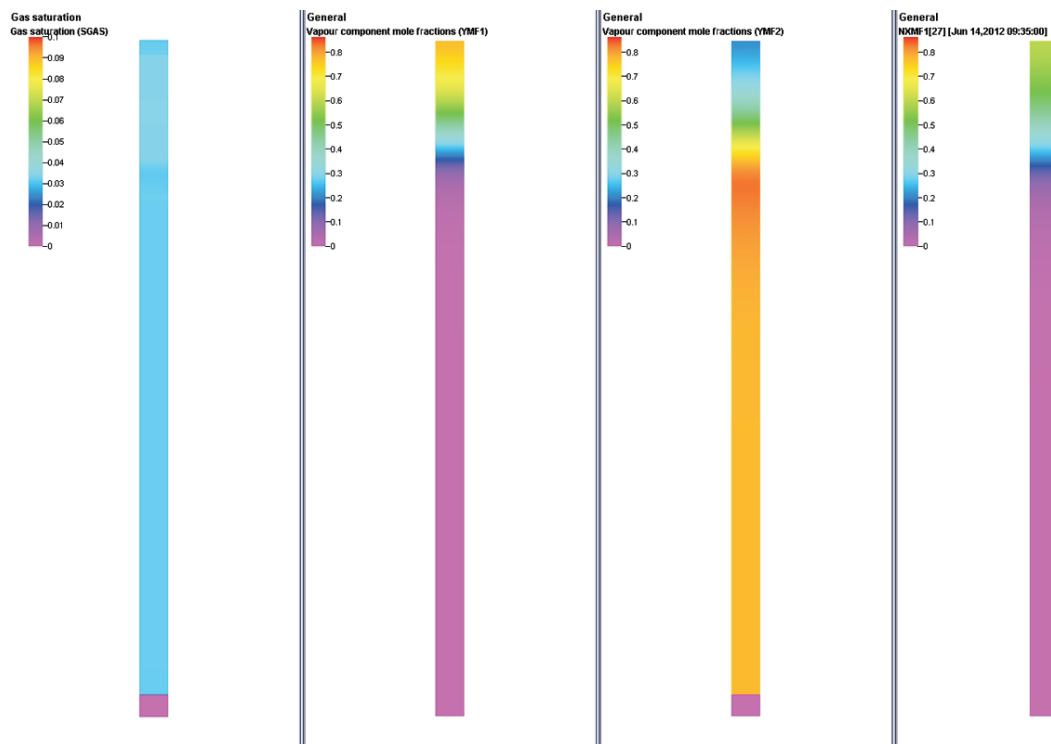

Rys. 12. Etapy II i III, stan po odbiorze czapy gazowej, a przed odbiorem zgazowanej solanki (14.06.2012 r., godz. 9:00)

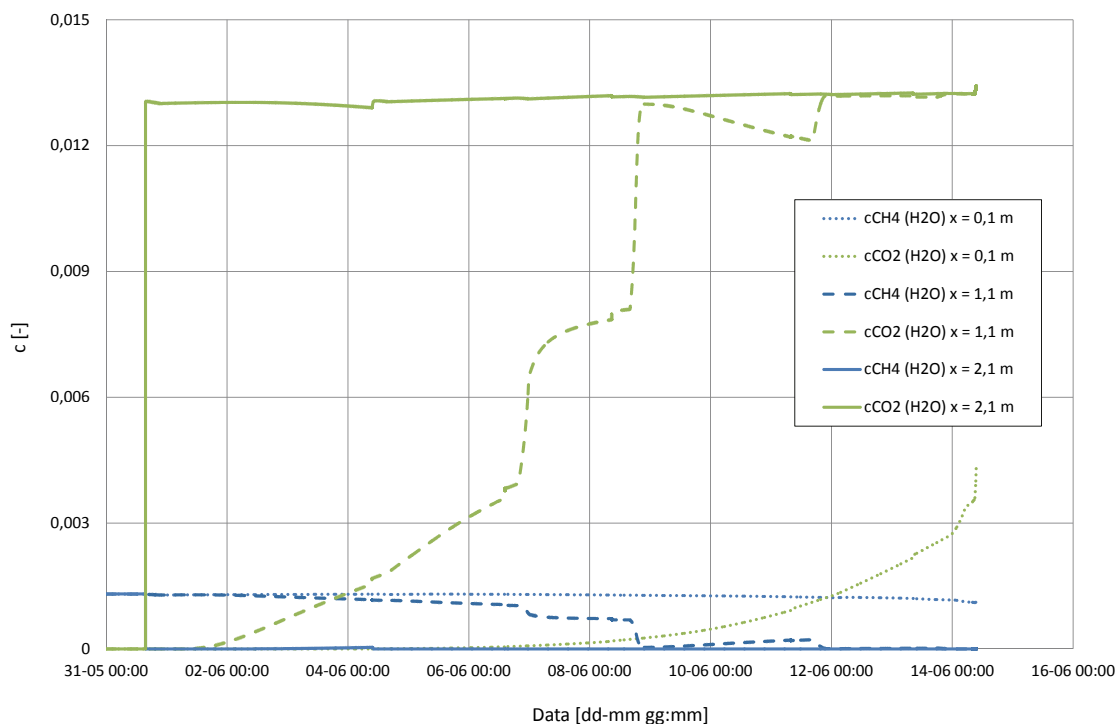

- 2) wynikające z 1) istnienie strefy wodnej ($S_w \cong 1,0$) o malejącej rozpiętości i zanikającej pomiędzy 13.06.2012 r., 8:34 a 14.06.2012 r., 8:00,
- 3) istnienie frontu CH_4 (o zawartości $< 100\%$ w przemieszczającym się gazie) wypieranego przez roz-

- puszczający się w wodzie CO_2 o 10-krotnie większej rozpuszczalności,
- 4) istnienie rozpuszczonego CO_2 znajdującego się przed gazowym frontem CH_4 ,
- 5) wynikające z 3), 4) i rysunku 14 zjawisko wypiera-

Rys. 13. Etap III, stan po odbiorze zgazowanej solanki (14.06.2012 r., godz. 9:35)

Rys. 14. Koncentracja CH_4 oraz CO_2 na poszczególnych odległościach od górnego końca złoża

nia rozpuszczonego uprzednio w solance CH_4 przez „przepływający” przez złożę CO_2 ,

- 6) wynikająca z 5) wyższa rozpuszczalność CO_2 od wypieranego CH_4 , co skutkowało powstawaniem w czasie relaksacji przekładki strefy wodnej, z powodu rozpuszczenia się większej ilości CO_2 od ilości wypartego CH_4 (gdzie $S_g \leq 0,034$) pomiędzy strefami gazowymi,
- 7) przepływ gazu ku górze aż do momentu spadku nasycenia gazem do jego nasycenia krytycznego ($S_{gr} = 0,034$),

- 8) wynikający z rysunku 14 niewielki, choć zauważalny efekt zmian wielkości rozpuszczenia się CO_2 (jak również CH_4) wskutek niewielkich zmian ciśnienia w złożu,
- 9) wynikające z 2) pojawienie się czapy gazowej o odpowiedniej wielkości, która mogła zostać odebrana bez wpływu wody,
- 10) niewielkie, choć zauważalne mieszanie się CO_2 z CH_4 , czego wynikiem był odbiór czapy gazowej zanieczyszczonej przez CO_2 .

Podsumowanie i wnioski

W ramach niniejszej pracy zrealizowano następujące zadania:

1. Zebrano oraz dokładnie przeanalizowano, poddając jednocześnie weryfikacji, otrzymane dane eksperymentalne pochodzące z eksperymentu laboratoryjnego zrealizowanego w Zakładzie Badania Złóż Ropy i Gazu, Instytutu Nafty i Gazu.
2. Skonstruowano model migracji gazu zachodzącej w fizycznym modelu złoża.
3. W skonstruowanym modelu zaimplementowano dane pomiarowe z eksperymentu laboratoryjnego pozwalające na jego odtworzenie.
4. Odtworzono poprawnie otrzymane dane eksperymentalne, a przede wszystkim:
  - sumaryczną ilość wydobytego gazu, G_p ,
  - sumaryczną ilość wydobytej wody, W_p ,
  - moment pojawienia się czapy gazowej oraz jej wielkość,
  - skład gazu pochodzącego z wydobywanej czapy gazowej (etap II),
  - skład gazu pochodzącego z odgazowania solanki wydobytej po etapie odbioru czapy gazowej (etap III).
5. Przeprowadzono szczegółową analizę wyników powyższej symulacji.

Wnioski z wykonanych analiz i prognoz symulacyjnych:

- Nasycenie krytyczne gazem, przy którym gaz staje się mobilny, odgrywa decydującą rolę w szybkości jego przemieszczania się w złożu, jak i czasie pojawienia się czapy gazowej przy górnym końcu modelu fizycznego złoża.
- Znaczna różnica pomiędzy rozpuszczalnością CO_2 a CH_4 (10-krotna na korzyść pierwszego związku) ma duże znaczenie dla zjawisk zachodzących w złożu towarzyszących powstawaniu wolnej czapy gazowej, składającej się przede wszystkim z CH_4 .

- Efektywna migracja swobodnego CO_2 wynika z istnienia sił wyporu oraz gradientu potencjałów. Powoduje to pionowy przepływ zatłaczanego gazu ku górze, aż do spadku nasycenia gazem poniżej nasycenia krytycznego.
- Transport rozpuszczonego CO_2 w modelu fizycznym złoża zachodzi również w wyniku przepływu wody oraz dyfuzji CO_2 w środowisku wodnym.
- Uwzględnienie dyfuzji molekularnej gazów powoduje rozproszenie się gazu zatłaczanego w poszerzonym obszarze (w kierunku przepływu gazu oraz wody) i w efekcie zmiany koncentracji składu wydobywanego gazu.
- Znacząca zmiana składu gazu rozpuszczonego w solance wydobytej po zakończeniu wydobywania czapy gazowej wynika z dużej ilości CO_2 rozpuszczonego w wydobywanej wodzie.
- Dzięki symulatorowi kompozycyjnemu możliwe było dokładniejsze (względem pomiarów) określenie ilości wydobytego CH_4 oraz określenie stopnia szcerpania pierwotnej ilości tego gazu (tablica poniżej).

Etap	Koniec etapu	$G_p(\text{CH}_4)$ [Nm ³ × 10 ⁻³]	W_p [Nm ³ × 10 ⁻³]	Szcerpanie CH ₄ [%]	Szcerpanie wody [%]
I	14.06.2012 8:00	0,17	0,12	6,25	6,48
II	14.06.2012 9:00	0,77	0,12	28,46	6,48
III	14.06.2012 9:35	0,94	0,20	34,60	10,88

- Symulacje numeryczne mogą stanowić cenne narzędzie dla bliższego poznania procesów zachodzących w złożu podczas wypierania CH_4 przez CO_2 . Dzięki

nim możliwe jest również ocenienie skali danego zjawiska. Pomiary eksperymentu laboratoryjnego można przenieść na model rzeczywistego złoża, jednak nale-

ży zaznaczyć, że dla prawidłowej oceny procesu wypierania CH_4 z solanki potrzebny jest szereg danych pomiarowych dotyczących tego złoża.

Literatura

- [1] Symulator ECLIPSE 300 Release 2008.2 firmy GeoQuest, Schlumberger.
- [2] Szott W. i in.: *Symulacyjne modelowanie procesów sekwencji gazów kwaśnych w zawodnionych poziomach złoża Borzęcin. Konstrukcja modelu symulacyjnego do badań procesów migracji gazów w strukturach geologicznych Borzęcin*. Krosno, czerwiec 2009.
- [3] Szott W.: *Symulacja laboratoryjnych testów wypierania mieszanego dla polskich złóż ropno-gazowych przy pomocy symulatora Eclipse Compositional*. Kraków, czerwiec 2006.

Dr Wiesław SZOTT – absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego i Texas A&M University. Założyciel i kierownik Zakładu Symulacji Złóż Węglowodorów i PMG Instytutu Nafty i Gazu Oddział Krosno. Od ponad 20 lat zajmuje się problematyką modelowania i symulacji złożowych. Autor przeszło 30 prac naukowych i licznych opracowań, głównie z zakresu powyższej tematyki.

Mgr inż. Krzysztof MILEK – absolwent Wydziału Wiertnictwa, Nafty i Gazu AGH w Krakowie. Od 2009 roku pracownik Zakładu Symulacji Złóż Węglowodorów i PMG Instytutu Nafty i Gazu Oddział Krosno. Zajmuje się tematyką związaną z numerycznym modelowaniem złóż węglowodorów i podziemnych magazynów gazu.

Mgr inż. Andrzej GOŁABEK – absolwent Wydziału Elektrotechniki i Informatyki Politechniki Rzeszowskiej. Od 2008 roku pracownik Zakładu Symulacji Złóż Węglowodorów i PMG Instytutu Nafty i Gazu Oddział Krosno. Zajmuje się różnorodnymi zagadnieniami z zakresu symulacji złóż i informatyki.